

Susann Östergård
Ekolog/projektledare
Telefon 08-508 28 936, 076-122 89 36
susann.ostergard@miljo.stockholm.se

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

REMISS AV MILJÖMÅLSRÅDETS FÖRDJUPADE UTVÄRDERING AV SVERIGES MILJÖMÅL 2008, "MILJÖMÅLEN – NU ÄR DET BRÅTTOM!"

Remiss från Kommunstyrelsen. Dnr: 303-970/2008.

Förslag till beslut

- 1 Godkänna Miljöförvaltningens synpunkter på remissen till Kommunstyrelsen.

Gunnar Söderholm

Tage Jonson

Sammanfattning

Med hänsyn till den korta svarstiden och omfånget på remissen, har Miljöförvaltningen i huvudsak fokuserat på delmål med Stockholmsrelevanta aspekter. Betoningen har lagts på Miljödepartementets fråga 1, om bedömning av förslag till delmål och åtgärder, samt fråga 4, om väsentliga kunskapsluckor. Denna struktur har använts genomgående för att underlätta Kommunstyrelsens vidare bearbetning av remissvaret. Förvaltningens övergripande synpunkter kan sammanfattas enligt följande

- De 16 miljömålen med delmål har förbättrat beskrivningen av miljötillståndet och fokus i miljöarbetet.
- Tidigare föreslagna åtgärder har inte genomförts i tänkt omfattning.
- Detta beror till stor del på miljömålen oklara status utanför den statliga sektorn och i rättssystemet.
- Miljömålsrådets föreslagna åtgärdsstrategier måste få ett helt annat genomslag än tidigare bland kommuner, företag och konsumenter för att nå miljömål i högre grad än hittills.
- Miljömålsrådet uppskattar att nyttan med att nå målen är större än åtgärdskostnaderna men att konsekvensanalyserna måste utvecklas. Förvaltningen instämmer i osäkerheten i bedömningarna.

Mer ingående synpunkter på respektive delmål återfinns i tjänsteutlåtandet.

Bakgrund

Miljödepartementet har remitterat rapporten ”Miljömålen – Nu är det bråttom!”, Miljömålsrådets fördjupade utvärdering av Sveriges miljömål 2008, till 214 remissinstanser, varav 15 är kommuner. Departementets remisstid är t.o.m. den 1 augusti 2008. Kommunstyrelsen har bitt Miljö- och hälsoskyddsnämnden inkomma med synpunkter. Remisstiden för nämndens del har förlängts t.o.m. den 19 juni. Andra remissinstanser inom staden är Södermalms SdN, Exploateringsnämnden, Trafik- och renhållningsnämnden, Stadsledningskontoret och Stockholm Vatten AB.

Miljödepartementet har gett följande frågor som vägledning för remissinstanserna:

1. Hur bedömer remissinstanserna förslagen till delmål och möjligheterna att med hjälp av föreslagna åtgärder uppnå miljökvalitetsmålen?
2. Hur bedömer remissinstanserna kostnadseffektiviteten hos de åtgärder som Miljömålsrådet föreslår?
3. Vilka konflikter ser remissinstanserna mellan Miljömålsrådets förslag och andra mål?
4. Vilka är de väsentliga kunskapsluckorna?

Remissen finns att ladda ned från regeringens hemsida www.regeringen.se.

Förvaltningens synpunkter

ÖVERGRIPANDE SYNPUNKTER

Miljömålsrådets rapport Miljömålen – Nu är det bråttom! är en omfattande redovisning av miljösituationen i Sverige, såväl kvalitativt som kvantitativt. Miljöförvaltningen anser att införandet av de 16 miljömålen har förbättrat fokus i miljöarbetet. Ändå finns det fortfarande stora hinder som ligger i vägen för att miljömålen ska nås inom uppsatt tid.

Rådet konstaterar att det finns ett ”genomförandeunderskott” för åtgärder som tidigare föreslagits. En av anledningarna till detta är att det ofta föreligger konflikter mellan motstående intressen, t.ex. mellan att i ekonomiskt syfte exploatera och å andra sidan begränsa brukandet av mark och vatten.

Rådet bedömer att kommunerna har en betydande roll att fylla för att miljömålen ska kunna nås; detta genom sin samhällsplanering, sin roll som stor upphandlare, som arbetsgivare och som tillsynsmyndighet enligt miljöbalken. Hitintills har kommunerna haft en otydlig roll och ett diffust ansvar i miljöarbetsområdet. Miljömålen är en av riksdagen beslutad nationell ambitionsnivå för miljöarbetet, utan tydliga åtaganden från olika samhällssektorer. Det verkar dock finnas en förväntan från rådet på att såväl

kommuner, företag, miljöorganisationer som enskilda, att de ska anamma målen och bidra till dem utan att de görs delaktiga och får inflytande i arbetet med målen och strategierna. Kopplingen mellan delmålspreciseringar och de i strategierna föreslagna åtgärderna bör tydliggöras liksom vilka aktörer som har rådighet över genomförande och uppföljning.

Förvaltningen anser, liksom rådet, att kommunernas möjligheter i miljömålsarbetet har underutnyttjats. Vi instämmer därför i rådets slutsats att ansvarsfrågan tydliggörs så att kommunerna kan arbeta mer effektivt och framsynt med miljömålen i den egna verksamheten. För att uppnå detta måste staten bjuda in kommunerna i organiseringen av miljömålsarbetet och samverkan förbättras både på nationell och på regional nivå. Rådet konstaterar också att de nationella miljömålen inte fungerar drivande för företagens miljöarbete. Även här anser förvaltningen att arbetet behöver utvecklas.

Miljömålets ställning i rättssystemet behöver förtydligas bl.a. mot bakgrund av att miljömålen i så ringa omfattning (1,6 % av undersökta avgöranden) beaktats vid domstolarnas tillämpning av miljöbalkens regler. Sannolikt är detta dock en underskattning eftersom många myndighetsföreskrifter, som domstolarna inte sällan hänvisar till, i regel har sin utgångspunkt i just miljömålen. Förvaltningen har förståelse för rådets slutsatser i avsnitt 4.5, om miljömålen i rättsväsendet. Det är dock inte alldeles enkelt att ge miljömålen en starkare rättslig ställning. Det är utformade som en gemensam ambition för hela det svenska samhället och anger som sådan en tydlig färdriktning. Det är något helt annat att skriva lagtext. Det är inte säkert att det skulle gagna miljöarbetet i stort om man gav miljömålen en annan rättslig valör. Det skulle nämligen kräva ett mycket omfattande arbete med alla de avvägningar och hänsyn som fordras för en fungerande lagstiftning. Det skulle riskera att urholka och tunna ut miljömålen och därmed motverka sitt syfte, d v s att förstärka ansträngningarna att nå miljömålen.

Det är för förvaltningen uppenbart att om inte miljömålets ställning i miljöarbetet utanför den statliga sektorn och i rättssystemet stärks, kommer förmodligen också nästa fördjupade utvärdering att konstatera att det finns ett ”genomförandeunderskott” för de åtgärder som behövs för att uppnå miljömålen.

Rådet bedömer att den samhällsekonomiska nyttan av att de åtgärder för att nå miljö kvalitetsmålen som föreslås är större än kostnaderna. De nya förslagen beräknas kosta runt 20 miljarder kronor och de totala kostnaderna för att uppnå miljömålen uppgår därmed till runt 60 miljarder kronor per år. Rådet ser dock behov av att förbättra konsekvensanalyserna och förstärka kompetensen för analyser av kostnadseffektivitet och samhällsekonomiska konsekvenser hos myndigheterna för att beslutsunderlaget bättre ska uppfylla de formella kraven inför riksdagens budgetberedning.

Förvaltningen anser att det är viktigt att konsekvensanalyserna håller hög kvalitet för att inte riskera trovärdigheten till beslutsunderlaget. Varje satsad krona i miljöarbetet måste kunna styras till de åtgärder som ger mest miljönytta, därför bör arbetet med att utveckla konsekvensanalyserna få hög prioritet.

TRE ÅTGÄRDSSTRATEGIER – EET, GRK OCH HUM

Rådet har nyttjat tre åtgärdsstrategier som regeringen föreslagit för att samlat få fram de styrmedel och åtgärder som ger mest nytta för alla miljö kvalitetsmål.

- Effektivare energianvändning och transporter (EET)
- Giftfria och resurssnåla kretslopp (GRK)
- Hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö (HUM)

Rådet anser att arbetet med att analysera och prioritera åtgärder och styrmedel i de tre åtgärdskategorierna ger väsentliga mervärden, samt anser att det är värdefullt att arbetet med att utveckla strategierna fortsätter. Förvaltningen delar denna syn på åtgärdsarbete. Det är viktigt att finna lokala åtgärder i Stockholm som samtidigt bidrar till uppfyllande av flera miljömål. I strategierna anges ekonomiska konsekvenser enbart för staten. Här saknar förvaltningen uppskattningar av ekonomiska konsekvenser för kommunerna som i flera fall, t.ex. i den fysiska planeringen, har ansvar för att genomföra konkreta åtgärder.

Strategi för effektivare energianvändning och transporter (EET)

De fem miljö kvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Bara naturlig försurning, Ingen övergödning och God bebyggd miljö är särskilt utpekade för EET-strategin. Utvecklingen inom energi- och transportsektorn är avgörande för dessa mål, såväl globalt som nationellt. För att åstadkomma största möjliga målpuppfyllelse och kostnadseffektivitet föreslår rådet att följande åtgärder prioriteras:

- Generell energieffektivisering
- Satsning på förnybar energi för att minska utsläppen av växthusgaser
- Rening för att minska utsläppen av kväve- och svaveloxider
- Riktade åtgärder för att minska halter av luftföroreningar
- Riktade åtgärder för att minska trafikbuller

Det finns flera synergieffekter mellan åtgärderna. En bra stadsmiljö med lågt buller och frisk luft är t.ex. en förutsättning för en tät stadsstruktur som i sin tur är en nyckelfråga för klimatmålet och energieffektivisering. Helheten i strategin är viktig.

Förvaltningens bedömning: Syfte och tillämpning av EET-strategin är viktig även på lokal nivå. På samma sätt som globalt och nationellt är åtgärder genom teknisk utveckling och ekonomiska styrmedel viktiga. I Stockholm är fortsatt inriktning på minskad energianvändning i fastighetsbeståndet, utveckling av biobränslen i energisektorn, miljöbilsanvändning och trängselskatt exempel på detta. Utveckling av kollektivtrafik innebär också att flera av de nämnda målen gynnas. Viktiga riktade åtgärder kan exemplifieras med ökad användning av dubbfria vinterdäck som minskar partikelutsläpp, trafikbuller och vägslitage.

Förvaltningen ser även ett stort behov av bättre samordning mellan statliga myndigheter när det gäller tillsynsvägledning angående miljöpåverkan från transporter och energianvändning. I Naturvårdsverkets nuvarande prioritering av tillsynsvägledning utifrån miljö kvalitetsmålen ingår t ex inte dessa områden. Det vore värdefullt om Naturvårdsverket ägnade mer tid åt rättsliga analyser till vägledning för tillsynsmyndigheterna. Nu har man i huvudsak överlåtit den uppgiften till länsstyrelserna och fokuserar den egna verksamheten på opinionsbildning och internationellt arbete.

Strategi för giftfria och resurssnåla kretslopp (GRK)

I avsnittet om GRK nämns tydligt behovet av vägledning i tillsynen för att säkerställa en effektiv implementering av befintliga och kommande regleringar. Förvaltningen vill i det sammanhanget särskilt trycka på behovet när det gäller regler om kemiska ämnen i varor.

Rådet föreslår att SCB får i uppdrag att utveckla indikatorer som mäter miljöpåverkan av svensk konsumtion, bl.a. beträffande hälsofarliga ämnen. **Förvaltningen** vill i det sammanhanget betona behovet av att SCB också får i uppdrag att utveckla en substansflödesstatistik för användningen av både miljö- och hälsofarliga ämnen i varor. Idag finns en utmärkt statistik i Kemikalieinspektionens produktregister över kemiska produkter, men förekomsten av kemiska ämnen i andra varor är i stort sett okänd.

Bygg-, fastighets- och anläggningssektorn diskuteras särskilt. Bland annat nämns behovet av kriterier för när avfall kan återvinnas för ballaständamål. Under framtagandet av informationskriften *Materialsortering vid rivning och reovering* (Miljöförvaltningen, 2006) framträdde samma behov för andra material. Till exempel var det inte möjligt att ge några generella rekommendationer om vad som är bästa sättet att hantera PVC-mattor i rivningsavfall. Rådet talar också om behovet av tydligare krav i byggmaterialdirektivet. **Förvaltningen** instämmer i detta, och hänvisar gärna till de system för miljökrav, även ur livscykelperspektiv som olika aktörer i byggbranschen har utvecklat, t.ex. Basta och Byggvarubedömningen.

I samband med diskussionen om resursanvändning i byggsektorn nämns behovet av vägledning för att öka genomslaget för de allmänna hänsynsreglerna, med exemplet om hushållning med resurser. **Förvaltningen** vill betona att samma behov finns när det gäller t.ex. produktvalsprincipen. De allmänna hänsynsreglerna är dock inte effektiva redskap i tillsynen när det gäller kemikalieanvändning, utan det behövs mer specifika regler. För några varu- och ämnesgrupper finns sådana, t.ex. i RoHS- respektive leksaksdirektivet. Dessa är betydligt mer användbara i tillsynen, och visar på behovet av fler motsvarande regelsystem.

En varugrupp som under de senaste åren visat sig vara kemikalieintensiv är textilier. Den är också särskilt angelägen eftersom de används nära människan, och har lätt att sprida sitt kemikalieinnehåll till avloppssystemet vid tvätt. En särskild reglering av textiliers kemikalieinnehåll skulle kunna hjälpa tillsynsmyndigheten att minska detta kemikalieflöde.

Strategi för hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö (HUM)

Strategin för hushållning av mark, vatten och bebyggd miljö syftar till att:

- Bevara den biologiska mångfalden och värdefulla kulturmiljöer.
- Skydda människors hälsa.
- Genom miljöanpassad fysisk planering uppnå hållbar bebyggelse- och infrastrukturer.

De föreslagna åtgärderna inom HUM har grupperats till fyra åtgärdspaket:

1. Planeringspaketet med åtgärder knutna till fysisk planering.
2. Hänsynpaketet, med åtgärder som avser någon form av krav eller inskränkningar som är avsedda att gälla generellt för resursanvändningen i landskapet.
3. Bevarandepaketet, med åtgärder såsom avsättande av natur- och kulturresevat samt skötselåtgärder för miljöer eller objekt.
4. Restaureringspaketet, med åtgärder som syftar till att restaurera, återskapa eller nyskapa miljöer som skadats eller försvunnit p.g.a. pågående eller tidigare markanvändning.

Rådet anser att HUM:s fokus på åtgärder i planering och för hänsyn, skydd och restaurering skapar goda förutsättningar för ökad sektorsintegrering och samverkan mellan olika aktörer. Strategiarbetet bör nyttjas som ett forum för utveckling av metoder för värdering av ekosystemtjänster, biologisk mångfald, kulturarv och landskapsbaserade avvägningar. Rådet lyfter också att kompetensen kring miljö- och hälsofrågor i den fysiska planeringen behöver förstärkas.

Förvaltningens bedömning: Då den fysiska planeringen i mångt och mycket är en kommunal angelägenhet, syftar övervägande delen av åtgärdsförslag till att stödja och förbättra det kommunala planeringsarbetet. Förvaltningen är positiv till dessa förslag. Ökad sektorsintegrering, t.ex. för införlivande av sociala och miljömässiga aspekter i den strategiska fysiska planeringen, är en viktig grund för en hållbar samhällsutveckling.

Förslagen inom planeringspaketet är relativt konkreta. Förvaltningen ser dock gärna en ytterligare konkretisering av åtgärdsförslagen. Bland annat bör en ansvarig aktör för respektive åtgärd utses. I dagsläget är det oklart vem som bär ansvaret för att åtgärden verkligen genomförs. En grov uppskattning av kostnaderna har gjorts. Förvaltningen vill påpeka att de föreslagna åtgärderna även kommer att medföra kostnader för andra aktörer än staten, t.ex. kommunerna.

Det krävs emellertid att lagstiftning och andra regler inte bara konkretiseras, utan jämväl anpassas till storstädernas behov. Det saknas en tydlig helhetsbild av hur olika regler samverkar till – eller i vissa fall rent av motverkar – en långsiktigt hållbar utveckling.

Kravet på konkretisering innebär inte att Stockholm skall frångå denna grundläggande inställning.

SYNPUNKTER PÅ MÅL I – BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN

Övergripande synpunkter

Rådet baserar sin utvärdering av miljömålet på Klimatberedningens SOU "Svensk klimatpolitik".

Enligt FN:s ramkonvention för klimatförändringar ska halten av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ansvar för att det globala målet uppnås och rådet föreslår att det delas upp i ett nytt temperaturmål och ett ändrat koncentrationsmål, härlett ur temperaturmålet.

Rådet anser att Sverige bör ta sin del av det globala ansvaret för att ökningen av den globala medeltemperaturen begränsas till högst 2 grader Celsius jämfört med den förindustriella nivån. Svensk klimatpolitik bör bidra till att koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på lång sikt stabiliseras på nivån högst 400 miljondelar koldioxidekvivalenter (ppm CO₂e).

Förvaltningen instämmer med rådets förslag till övergripande mål då målets preciseringar är bra formulerade och ses som rimliga. Målen ger en bra plattform för delmålen som kan anpassas efter hand utifrån nya forskningar vad avser behoven av minskade utsläpp för att klara de övergripande målen.

Kommunernas lokala klimatarbete kommer vara en viktig del för måluppfyllelsen. Enligt Svenska kommuner och landstings enkät har drygt hälften av Sveriges kommuner en politiskt antagen handlingsplan med insatser för att minska utsläppen av växthusgaser. Dessa har redan resulterat i att andel miljöbilar i kommunernas flottor är i genomsnitt 21 %. I de egna lokalerna arbetar kommunerna med energieffektivisering och förnybar energi i flera sammanhang. 95 % gör det vid nybyggnad, ombyggnad och renoveringar. 92 % arbetar med systematisk energieffektivisering i befintligt bestånd. 89 % har redan konverterat till förnybar energi i uppvärmningen eller arbetar med detta. Många av kommunerna arbetar även med att minska utsläppen inom näringsliv och hushåll.

För att nå de Svenska klimatmålen är det av stor vikt att kommunernas lokala klimatarbete lyfts. I kommunerna finns kunskapen om de lokala förutsättningarna samt närheten till medborgarna. I många sammanhang kommer det att vara som mest kostnadseffektivt att stödja kommunernas klimatarbete i att genomföra lokalt anpassade åtgärder, både när det gäller investeringsåtgärder samt kommunikationsåtgärder.

Förvaltningen känner inte till några uppenbara konflikter med andra mål.

En central utsläppsstatistik, som tar hänsyn till utsläpp från varor och tjänster som importeras till och exporteras från Sverige, behövs. Förvaltningen anser att utsläpp som orsakas p.g.a. vår konsumtion bör synas i den nationella statistiken. Enligt aktuell forskning påverkar svenskarna klimatet genom utsläpp utanför landets gränser i nästan lika stor utsträckning som de inhemska utsläppen inom landets gränser. Förvaltningen vill också påpeka att det är viktigt att en central myndighet får i uppdrag att tillhandahålla tillförlitlig, jämförbar och lättillgänglig statistik av hög kvalitet över växthusgasutsläpp fördelade på de enskilda kommunerna. Sveriges kommuner lägger ner stora resurser på att få fram relevant statistik var och en för sig då kommunerna är beroende av underlag av hög kvalitet för att kunna sätta in rätt klimatåtgärder på rätt ställe.

Förslag till nytt delmål för utsläpp av växthusgaser

Rådets förslag: Att ett delmål på medellång sikt införs som är i överensstämmelse med klimatberedningens förslag (d.v.s. Sverige ska fortsätta vara pådrivande för omfattande minskningar av de globala växthusgasutsläppen samt för att EU:s minskningsmål till år 2020 jämfört med år 1990 därmed ska bli 30 procent).

Förvaltningens bedömning: Enligt Klimatberedningens beräkningar motsvarar detta en utsläppsminskning för Sverige på ca 35 % till år 2020. EU:s minskningsmål är beslutat av stats- och regeringschefer under förutsättning att andra industriländer gör jämförbara utsläppsminskningar och att ekonomiskt mer avancerade utvecklingsländer bidrar i rimlig utsträckning. Sverige ska sätta ett nationellt mål som anger vårt bidrag inom en global och övergripande klimatöverenskommelse.

Förslaget på 35 % minskning till år 2020 tillstyrks. Det är bra att målet inte kommer att vara statiskt utan kan omprövas vid nya forskningsrön. Bara under det senaste året har det kommit omvälvande nya forskningsresultat. Betänkandet vilar på forskningsresultat som kan komma att vara föråldrade inom en snar framtid.

Stockholm har utrett möjligheterna att minska utsläppen till 3,0 ton koldioxidekvivalenter per invånare till 2015. Det innebär en minskning av utsläppen med 43 % mellan 1990 och 2015. Detta är ett betydligt ambitiösare mål än det föreslagna nationella målet på 35 % till 2020. För att Stockholm ska kunna minska till den nivån krävs att åtgärder och styrmedel på nationell nivå verkligen genomförs.

Problematiken med hur en nations befolkning påverkar de nationella utsläppen utanför landets gränser är inte hittills behandlat i de internationella förhandlingarna. Det kan behövas en beredskap för att anpassa mål och åtgärder vad gäller flyget samt åtgärder för att minska livsmedelsproduktionens och produkters klimatpåverkan. Detta då svenskarnas växthusgasutsläpp är betydligt större än utsläppen i Sverige, genom vår konsumtion av varor som produceras utomland.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 2 – FRISK LUFT

Övergripande synpunkter

Miljö kvalitetsmålet Frisk luft är mycket svårt att nå även om ytterligare åtgärder sätts in. Detta gäller speciellt delmålet för partiklar. Delmålet för kvävedioxid är relativt uttryckt och det är en tolkningsfråga om det nås eller inte. Delmålet för marknära ozon klaras med den nya formuleringen men ökningen i ozonhalter måste brytas eftersom ökningen försvårar möjligheterna att klara lagstadgade miljö kvalitetsnormer för kvävedioxid. Behovet av ett delmål för avgaspartiklar med hänsyn till barns hälsa bör utredas.

Delmål för halter av svaveldioxid

Tidigare: Delmål 1. Halten $5 \mu\text{g}/\text{m}^3$ för svaveldioxid som årsmedelvärde skall vara uppnådd i samtliga kommuner år 2005.

Rådets förslag: Delmålet klaras och föreslås utgå, eftersom trenden för svaveldioxidhalter är fortsatt minskande.

Förvaltningens bedömning: Motiverad ändring. Halten i Stockholm är under $2 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Delmål för halter av kvävedioxid

Tidigare: Delmål 2. Halterna $60 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som timmedelvärde och $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för kvävedioxid skall i huvudsak underskridas år 2010. Timmedelvärdet får överskridas högst 175 timmar per år.

Rådets förslag: Delmålet föreslås revideras så att de halter som delmålet anger ska fortsatt underskridas även efter 2010. Nytt vetenskapligt underlag för att skärpa delmålet har inte framkommit vid den värdering som nyligen gjorts av WHO. Att enbart flytta fram årtalet för delmålet fördröjer genomförande av nödvändiga åtgärder. Detta är inte bra eftersom minskningstrenden upphört.

Förvaltningens bedömning: Revideringen av målet är relevant. Om det relativa begreppet ”i huvudsak” i delmålet avser halter i urban bakgrund, klaras målet i Stockholm. Årsmedelvärden för vanliga tätortshalter i Stockholm ligger mellan $5\text{-}20 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Däremot ligger halterna vid belastade gator och infartsleder i Stockholm över lagstadgade miljö kvalitetsnormer som gäller överallt och inte ”i huvudsak”. Årsmedelvärden för vanliga gatuhalter ligger mellan $20\text{-}50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Miljö kvalitetsnorm för årsmedelvärde är $40 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Nödvändiga åtgärder måste i första hand inriktas på att klara lagstadgade miljö kvalitetsnormer. De viktigaste åtgärderna i kraft är EU:s avgaskrav för nya fordon och trängselskatt i Stockholm. Differentiering av trängselskatt på olika fordonstyper är en möjlig lokal åtgärd.

Kväveoxider är en viktig indikator för bättre uppföljning av fraktionen avgaspartiklar i PM10 (delmål 5). Ökad kunskap om sambanden mellan kvävedioxidhalter och halten marknära ozon (delmål 3) är viktig.

Delmål för marknära ozon – skydd av hälsan

Tidigare: Delmål 3. Halten marknära ozon skall inte överskrida $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som åtta timmars medelvärde år 2010.

Rådets förslag: Delmålet föreslås revideras. Halten marknära ozon ska inte överskrida $100 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som 8-timmarsmedelvärde 2015. Detta är i linje med ny kunskap om hälsoriskerna med ozon. Värdet beräknas som ett glidande medelvärde under de senaste tre åren och får överskridas högst 35 dagar per år.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är välgrundad. Skärpningen av målvärdet följer WHO:s senaste riktlinjer. Omformuleringen från maxvärde till percentilvärde, d.v.s. att ett visst antal överskridanden per år tillåts, är nödvändig för att erhålla ett stabilt målvärde. I Stockholm överskrids nuvarande delmål (maxvärde) de flesta år under 1-10 dygn per år. Det reviderade delmålet (90-percentilvärde) klaras i Stockholm.

Även om den lokala rådigheten är mycket begränsad måste den ökande trenden av ozonhalter brytas med hjälp av EU:s taktidirektiv, eftersom ökande ozonhalter minskar möjligheterna att nå kvävedioxidmålen (delmål 2). Kunskapen måste öka om sambandet mellan växthuseffekten och ökande ozonhalter (delmål 1 och 3). Ökande ozonhalter ökar svårigheterna att nå kvävedioxidmålen (delmål 2 och 3).

Delmål för utsläpp av flyktiga organiska kolväten

Tidigare: Delmål 4. År 2010 skall utsläppen av flyktiga organiska ämnen (VOC) i Sverige, exklusive metan, ha minskat till 241000 ton.

Rådets förslag: År 2020 ska utsläppen i Sverige av flyktiga organiska ämnen utom metan (NMVOC) i ton/år vara i enlighet med det svenska åtagandet i ett nytt taktidirektiv för utsläpps begränsningar.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är viktig även för att nå lokala kvävedioxidmål. Se delmål 3 beträffande behovet av att minska NMVOC-utsläpp. NMVOC-utsläppen i Stockholm var 8 100 ton år 2006.

Delmål för halter av partiklar

Tidigare: Delmål 5. Halterna $35 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde och $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för partiklar PM10 skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dygn per år. Halterna $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde och $12 \mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för partiklar PM2,5 skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dygn per år. Delmålet föreslås fokusera på dygnsvärden för PM10 och årsvärden för PM2,5.

Rådets förslag: Halterna 30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ som dygnsmedelvärde för partiklar PM10, 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för partiklar PM2,5 och 18 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ som årsmedelvärde för PM10 ska underskrivas 2015. Dygnsmedelvärdet får överskridas 35 dygn per år.

Förvaltningens bedömning: Skärpningen av målvärden är välgrundad. De föreslagna halterna följer WHO:s rekommendationer. Årsmedelvärden för vanliga tätortshalter i Stockholm ligger mellan 15-20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ PM10 och mellan 10-12 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ PM2,5. Däremot ligger halterna PM10 vid belastade gator och infartsleder i Stockholm över lagstadgade miljö kvalitetsnormer och långt över de nivåer som anges i delmålet för 2015.

Nödvändiga åtgärder måste i första hand inriktas på att klara lagstadgade miljö kvalitetsnormer. Den viktigaste åtgärden för att nå PM10-målet för dygnsvärden är begränsning av dubbdäcksanvändningen till 10-20 %. Föreslagen avgift 50 kr/dubbdäck ger sannolikt alldeles för liten effekt. För att nå PM2,5-målet krävs en kombination av begränsad dubbdäcksanvändning och åtgärder inom EU för att minska utsläpp från förbränning av fossila bränslen.

Haltminskning av hälsofarliga avgaspartiklar (~PM0,1) i PM10 och PM2,5 åtgärdas inte genom föreslagna åtgärder. Här krävs en kombination av skärpning av EU:s avgaskrav och lokala åtgärder för trafikstyrning, t.ex. genom differentiering av trängselskatten i Stockholm. Rätt balansering av den föreslagna EET-strategin är viktig och kräver ökad kunskap om förbränning av bränslen för optimering av utsläppen av koldioxid, kväveoxider och avgaspartiklar.

SYNUNKTER PÅ MÅL 3 – BARA NATURLIG FÖRSURNING

Övergripande synpunkter

Försurningen drabbar olika delar av landet olika beroende på varierande belastning av importerade luftföroreningar och på olika buffrande berg- och jordarter. Stockholms län ligger bättre till i båda dessa avseenden än t.ex. många områden i södra Sverige.

Delmål för utsläpp av svaveldioxid

Tidigare: Delmål 3. År 2010 skall utsläppen i Sverige av svaveldioxid till luft ha minskat till 50000 ton.

Rådets förslag: Delmålet klaras och föreslås utgå. Utsläppen i Sverige 2006 var 39000 ton med prognosen fortsatt minskande trend.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är välgrundad. Utsläppen i Stockholm har minskat till ca 500 ton år 2006.

Delmål för utsläpp av kväveoxider

Tidigare: Delmål 4. År 2010 skall utsläppen av kväveoxider till luft ha minskat till 148000 ton.

Rådets förslag: Delmålet föreslås revideras. År 2015 skall utsläppen i Sverige av kväveoxider till luft ha minskat till 130000 ton.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad. Utsläppen i Stockholm har minskat till ca 5100 ton år 2006, varav ca 40 % från vägtrafik. Utsläppen från vägtrafik behöver minska ytterligare även för att klara delmål 2, Frisk luft.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 4 – GIFTFRI MILJÖ

Övergripande synpunkter

Förvaltningen delar rådets bedömning att målet är mycket svårt eller omöjligt att nå till år 2020 och att det beror på de faktorer som beskrivs i rapporten:

- Den diffusa spridningen av kemiska ämnen till följd av ökad varukonsumtion.
- Oavsiktlig bildning av farliga ämnen.
- Många miljögifter finns kvar i miljön under mycket lång tid efter att utsläppen upphört.

Till detta kommer att varuflöden är mycket komplexa, vilket gör att det ofta är svårt att veta vad varorna innehåller, även för dem som distribuerar dem. Denna komplexitet innebär också att många aktörer måste vara involverade i arbetet för att nå målet, både i Sverige och internationellt.

När det gäller generationsmålet har, förutom Livsmedelsverket, kommunerna en betydande roll när det gäller tillsynen inom livsmedelsområdet. Huruvida de i denna roll ska bidra till att följa upp uppfyllelsen av de preciseringar som rör exponering via födan framgår inte av förslaget. Här behövs en vidare samverkan och vägledning, såväl från den målansvariga myndigheten, som från Livsmedelsverket.

Delmål för kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Tidigare: Delmål 1: Senast år 2010 skall det finnas uppgifter om egenskaperna hos alla avsiktligt framställda eller utvunna kemiska ämnen som hanteras på marknaden. För ämnen som hanteras i högre volymer och för övriga ämnen som t.ex. efter inledande översiktliga tester bedöms som särskilt farliga skall uppgifter om egenskaperna finnas tillgängliga tidigare än 2010. Samma krav på uppgifter skall då gälla för såväl nya som existerande ämnen.

Senast år 2020 skall det även finnas uppgifter om egenskaperna hos de mest betydande oavsiktligt bildade och utvunna kemiska ämnen.

Rådets förslag: Senast 2018 ska det finnas tillräckliga uppgifter om hälso- och miljöfarliga egenskaper hos tillverkade, importerade och utvunna kemiska ämnen. (Följt av preciseringar för olika användningsområden och -volym.)

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen delar bedömningen att delmålet inte kommer att nås. REACH innebär att viktiga steg tas i rätt riktning, men som rapporten säger berörs inte alla ämnen. Aktörerna som ingår i den kedja som hanterar ämnen måste identifieras och deras ansvar måste också preciseras. Det är också tveksamt om det är meningsfullt att sätta upp delmålspreciseringar om sådant som redan krävs enligt REACH, dvs. tillräckliga uppgifter om ämnen. Det kan tilläggas att kunskapsuppbyggnaden sker alldeles för långsamt för att delmålet ska nås inom den uppsatta tiden.

Delmål för information om farliga ämnen i varor

Tidigare: Delmål 2: Senast år 2010 skall varor vara försedda med hälso- och miljöinformation om de farliga ämnen som ingår.

Rådets förslag: Senast år 2018 ska den som använder en vara få hälso- och miljöinformation om de farliga ämnen som ingår i varan. Informationen ska finnas tillgänglig under varans hela livscykel.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad avseende måläret. Fler aktörer än de som omedelbart berörs av miljömålen måste bidra för att det ska nås. Det saknas analys och förslag till hur de ska fås att göra det, utöver den del som ställer samma krav som i REACH. Under uppföljning nämns tillsyn på företagets hantering av informationskrav för kemiska produkter. Förvaltningen efterfrågar också vägledning av hur informationskravet om kemiska ämnen i andra varor ska följas upp i tillsynen.

Delmål för efterbehandling av förorenade områden

Tidigare: Delmål 6: Samtliga förorenade områden som innebär akuta risker vid direktexponering och sådana förorenade områden som idag, eller inom en nära framtid, hotar betydelsefulla vattentäkter eller värdefulla naturområden skall vara utredda och vid behov åtgärdade vid utgången av år 2010.

Delmål 7: Åtgärder skall under åren 2005–2010 ha genomförts vid så stor andel av de prioriterade förorenade områdena att miljöproblemet i sin helhet i huvudsak kan vara löst allra senast år 2050.

Rådets förslag: År 2015 ska åtgärder vid prioriterade förorenade områden ha utförts, i så stor utsträckning att problemet är löst senast 2050. Samlad, tydlig och kvalitetssäkrad information om förorenade områden ska finnas allmänt tillgänglig senast år 2015.

För att delmålet ska bedömas vara uppfyllt ska följande preciseringar vara uppnådda:

- Prioritering innebär att förorenade områden med mycket stor risk för människors hälsa eller miljön åtgärdas i första hand. Särskild prioritet ges till områden som innebär akuta risker för människor vid direktexponering eller som idag eller inom en nära framtid hotar betydelsefulla vattentäkter eller värdefulla naturområden.
- Allmänt tillgänglig information om förorenade områden innebär att tillräcklig kunskap om potentiellt och konstaterat förorenade områden finns och kan användas så att områden inte nyttjas på sådant sätt att människor eller miljö skadas.

Förvaltningens bedömning: Det är oklart hur tidplanen och prioriteringen i detta delmål ser ut. I den beskrivande texten står att ”För att nå delmålet ska alla områden som utgör mycket stora risker för hälsa eller miljön vara åtgärdade till 2050.” Detta är sannolikt ett skrivfel, då målformuleringen talar om att sådana områden ska vara åtgärdade till 2015. Förvaltningen anser inte att det är rimligt att enbart sätta mål som ligger så långt fram i tiden som 2050. Om texten ska tolkas som att områdena med de största riskerna inte kommer att vara sanerade förrän till 2050 måste prioriteringen kompletteras med ett urval av ”de värsta bland de värsta”, som ska vara åtgärdade vid ett tidigare datum.

Förvaltningen förutsätter att revideringen av den nyligen remitterade ”Vägledningmaterial för förorenade områden” beaktar det nya mål som rådet föreslår. Målet för vägledningen är att helt eliminera risker för människa och miljö. Vägledningmaterialet har av förvaltningen bedömts leda till överdriven riskuppskattning och därmed hög resursförbrukning, vilket i praktiken blir kontraproduktivt då tid och resurser inte kommer att räcka till för alla angelägna projekt vare sig nationellt eller på det lokala planet. Det kan dessutom bli mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att uppnå målet att inom drygt 40 år ha tagit hand om alla angelägna efterbehandlingsprojekt i Sverige.

Förslag till nytt delmål för oavsiktligt bildade ämnen

Rådets förslag: Senast 2015 ska det finnas uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande oavsiktligt bildade ämnena. Då ska även dessa ämnens miljö- och hälsoegenskaper vara kartlagda. Spridning till miljön av dessa oavsiktligt bildade ämnen ska minska fortlöpande.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen instämmer i behovet av mer kunskap om oavsiktligt bildade ämnen. I Stockholm har t ex polycykliska aromatiska föreningar identifierats som den fraktion av ämnen som i högst grad bidrar till sedimentens giftverkan. Även dioxiner är ett exempel på ämnen som behöver kartläggas närmare för att få ner halterna.

Formuleringen ”de mest betydande oavsiktligt bildade ämnena” behöver preciseras för att målet ska vara användbart. Behovet av att identifiera dessa nämns i texten, men borde även lyftas in som en precisering av delmålet.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 5 – SKYDDANDE OZONSKIKT

Delmål för utsläpp av ozonnedbrytande ämnen

Tidigare: Delmål 2. År 2010 ska utsläpp av ozonnedbrytande ämnen till största delen ha upphört.

Rådets förslag: Behålls oförändrat och utgår efter målåret 2010.

Miljöförvaltningens bedömning: Förvaltningen har inga invändningar mot delmålet eller att det kommer att utgå 2010. Vidare föreslås att regeringen ska utarbeta styrmedel för att komma åt de mindre anläggningarna med köldmedium < 10 kg. Om detta blir verklighet ser miljöförvaltningen inga hinder för att kunna integrera detta i kommunens reguljära tillsyn på köldmedieanläggningar.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 6 – SÄKER STRÅLMILJÖ

Delmål om hudcancer

Tidigare: Delmål 2. År 2020 skall antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning inte vara fler än år 2000.

Rådets förslag: Ingen förändring föreslås.

Förvaltningens bedömning: Den nuvarande preciseringen av delmålet, *Effekterna av UV-strålning begränsas så långt möjlig*, föreslås ändras till *De skadliga effekterna av UV-strålning förebyggs*. Vi samtycker till förslaget utifrån att det tydliggörs att det är det förebyggande arbetet som utgör framgångsfaktor för uppfyllelsen av delmålet.

Det är nödvändigt att arbeta förebyggande för att minimera konsekvenserna av UV-strålning. Barnen är en utsatt grupp som under sin förskole- och skoltid vistas relativt mycket utomhus och därmed utsätts för höga doser av UV-strålning. Trots att kunskapen är hög om vad UV-exponering i unga år kan ge för framtida följder, satsas lite på att förebygga detta. Från rådgivande myndigheter efterfrågar vi tydligare krav på skugga på befintliga och framtida förskole- och skolgårdar som stöd i vår tillsynsverksamhet.

I enlighet med SSI föreslås att 18-årsgränsen för solarier solande omvandlas från en rekommendation till lag. Det skulle falla väl i linje med ett förebyggande arbetssätt och ytterligare en möjlighet att skydda den unga generationen mot skadlig UV-strålning. Förvaltningen ser heller inga hinder för att kunna integrera detta i kommunens reguljära tillsyn på solarier.

Delmål om elektromagnetiska fält

Tidigare: Delmål 3. Riskerna med elektromagnetiska fält ska kontinuerligt kartläggas och nödvändiga åtgärder vidtas i takt med att sådana eventuella risker identifieras.

Rådets förslag: Riskerna med och exponering för elektromagnetiska fält, EMF, kartläggs, och nödvändiga åtgärder vidtas i takt med att risker identifieras.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad eftersom delmålet uppnåtts. Den föreslagna preciseringen av miljökvalitetsmålets innebörd är positiv. Bedömningen baseras på att det är viktigt att utöver riskerna samtidigt titta på exponeringen av elektromagnetiska fält. Allmänhetens oro och osäkerhet kring riskerna med magnetfältsexponering är i sig en potentiell hälsorisk. Därför är det viktigt att risken sätts in i ett sammanhang och att det tydligt kommuniceras i vilka situationer exponeringen eventuellt kan innebära hälsopåverkan.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 7 – INGEN ÖVERGÖDNING

Övergripande synpunkter

Rådet bedömer att miljökvalitetsmålet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till år 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in. Utsläppen av gödande ämnen fortsätter att minska men tillståndet i miljön förbättras inte i motsvarande grad. Orsaken till detta är främst att återhämtningstiden är lång, att storskaliga naturliga processer påverkar närsaltdynamiken samt att miljökvalitetsmålet anger en hög ambitionsnivå. För haven och skogsmarken kommer dessutom större delen av belastningen från andra länder än Sverige.

Delmål för utsläpp av fosfor

Tidigare: Delmål 1. Fram till år 2010 skall de svenska vattenburna utsläppen av fosforföreningar från mänsklig verksamhet till sjöar, vattendrag och kustvatten ha minskat med minst 20 % från 1995 års nivå. De största minskningarna skall ske i de känsligaste områdena.

Rådets förslag: Fram till år 2016 ska åtgärder ha vidtagits som leder till att de svenska vattenburna utsläppen av fosforföreningar från mänsklig verksamhet till Östersjön minskar med 290 ton från 1997-2003 års nivå i enlighet med HELCOM:s preliminära bördefördelning.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad. Förvaltningen anser dock att den önskade minskningen borde uttryckas i procent för att göra minskningens storlek i förhållande till dagens utsläpp tydligare. Det nya förslaget till delmål baseras på beräkningar av hur stora utsläppsminskningar som krävs för att Östersjön ska nå, det relativt opåverkat tillstånd, som avses i miljökvalitetsmålets precisering. Detta kommer att kräva kraftiga åtgärder för svensk del. Övergödningen i sjöar och vattendrag förutsätts bli åtgärdade enligt de åtgärdsprogram som krävs enligt vattenförvaltningsförordningen.

Delmål för utsläpp av kväve

Tidigare: Delmål 2. Senast år 2010 skall de svenska vattenburna utsläppen av kväve från mänsklig verksamhet till haven söder om Ålands hav ha minskat med minst 30 % från 1995 års nivå.

Rådets förslag: Fram till år 2016 ska åtgärder ha vidtagits som leder till att de svenska vattenburna utsläppen av kväveföreningar från mänsklig verksamhet till Östersjön minskar med 20 780 ton från 1997-2003 års nivå i enlighet med HELCOM:s preliminära bördefördelning.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad. Förvaltningen anser dock att den önskade minskningen borde uttryckas i procent för att göra minskningens storlek i förhållande till dagens utsläpp tydligare.

Det nya förslaget till delmål baseras på beräkningar av hur stora utsläppsminskningar som krävs för att Östersjön ska nå det relativt opåverkade tillstånd som avses i miljökvalitetsmålets precisering.

Delmål för utsläpp av ammoniak

Tidigare: Delmål 3. Senast år 2010 skall utsläppen av ammoniak i Sverige ha minskat med minst 15 % från 1995 års nivå.

Rådets förslag: Senast år 2015 ska utsläppen av ammoniak i Sverige ha minskat med 13 % från 2005 års nivå.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad. Delmålsförslaget baseras på de preliminära förslag om utsläppsminskningar som förväntas bli Sveriges åtagande i internationella överenskommelser, och de prognoser som finns framtagna.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 8 – LEVANDE SJÖAR OCH VATTENDRAG

Övergripande synpunkter

Rådet bedömer att målet som helhet kan nås om ytterligare åtgärder sätts in, framför allt inom de areella näringarna. Flera av delmålen har stark koppling till genomförandet av EU:s vattendirektiv varför målåret genomgående har satts till år 2015.

Förvaltningen anser att det är logiskt att miljömålet integreras i vattenförvaltningsarbetet, men förvaltningen är samtidigt tveksam till att detta mål kan uppnås under så kort tid. I vissa fall är det även svårt att se kopplingen mellan delmålspreciseringarna och de föreslagna åtgärderna i strategierna för att nå miljökvalitetsmålet. Det är positivt att rådet tydligare än tidigare lyfter fram att vattenmiljöernas kvalitet för friluftsliv och turism tillvaratas på ett hållbart sätt.

Delmål för bevarande av natur- och kulturmiljöer

Tidigare: Delmål 1. Senast år 2005 skall berörda myndigheter ha identifierat och tagit fram åtgärdsprogram för särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer som behöver ett långsiktigt skydd i eller i anslutning till sjöar och vattendrag. Senast år 2010 skall minst hälften av de skyddsvärda miljöerna ha ett långsiktigt skydd och fördelas jämt mellan de fem vattendistrikten. Minst 15 fiskefria områden skall finnas i varje vattendistrikt.

Rådets förslag: År 2015 ska 2/3 av nationellt särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer i och i anslutning till sjöar och vattendrag vara långsiktigt bevarade.

Förvaltningens bedömning: Trots ökad arbetstakt bedöms det tidigare delmålet inte kunna uppnås till år 2010. Nuvarande formulering har reviderats och kortats ned och innebär att gynnsam bevarandestatus bibehålls eller uppnås i nationellt särskilt värdefulla miljöer samtidigt som värden för friluftsliv upprätthålls. Förvaltningen delar uppfattningen att det, utöver juridiskt bindande bestämmelser som genom strandskydd och områdesskydd, behövs mer flexibla förvaltningsformer t ex frivilliga avsättningar och skötsel för att långsiktigt bevara värdefulla limniska livsmiljöer.

Delmål för restaurering av sjöar och vattendrag

Tidigare: Delmål 2. Senast år 2005 skall berörda myndigheter ha identifierat och tagit fram åtgärdsprogram för restaurering av Sveriges skyddsvärda vattendrag eller sådana vattendrag som efter åtgärder har förutsättningar att bli skyddsvärda. Senast till år 2010 skall minst 25 % av de värdefulla och potentiellt skyddsvärda vattendragen ha restaurerats.

Rådets förslag: Till 2015 ska goda förutsättningar för arter och livsmiljöer ha återställts i 1/3 av de nationellt värdefulla eller potentiellt värdefulla vattendrag och sjöar som bedöms ha behov av restaurering.

Förvaltningens bedömning: Tidigare omfattade inte delmålet sjöar. Förändringen är positiv eftersom över 300 sjöar i landet har bedömts ha behov av restaurering. Det anges att en indikator för delmålet ska utvecklas utifrån data som samlats in i en åtgärdsdatabas för uppföljning/utvärdering av åtgärder för restaurering av vattenmiljöer. Vi menar att det finns behov av utveckling av liknande databaser för flera, om inte alla målområden!

Det behövs bättre kunskap om naturvård i sjöar och vattendrag och om hur strandnära bebyggelse påverkar vattenlevande djur och växter.

Delmål för rent dricksvatten – ytvatten

Tidigare: Delmål 3. Senast år 2009 skall vattenförsörjningsplaner med vattenskyddsområden och skyddsbestämmelser ha upprättats för alla allmänna och större enskilda vattentäkter. Med större ytvattentäkter avses ytvatten som nyttjas

för vattenförsörjning till fler än 50 personer eller distribuerar mer än 10 m³ per dygn i genomsnitt.

Rådets förslag: Senast 2015 ska alla ytvattenförekomster som används för uttag av dricksvatten uppfylla svenska normer för vattenkvalitet med avseende på föroreningar orsakade av mänsklig verksamhet. Nuvarande råvattenkvalitet får ej försämrast.

Förvaltningens bedömning: Eftersom det finns en stark koppling till fysisk planering har vattenförsörjningsplaner överförts till God bebyggd miljö inom delmålet som handlar om planeringsunderlag. Långsiktigt skydd för ytvattentäkter är ett samhällsintresse som måste lyftas och prioriteras. Som exempel har inte Östra Mälaren, varifrån hela Storstockholm tar sitt råvatten, ännu ett fullgott skydd. I preciseringen av förslaget till delmål anges att normer för vattenkvalitet ska fastställas och att ”skyddet måste vara verkligt och inte enbart ett legalt”. Innebörden av detta behöver förtydligas. Förvaltningen konstaterar att ansvaret för de praktiska åtgärderna för att skydda ytvattenförekomster som används för uttag av dricksvatten till stor del ligger på berörda kommuner.

Delmål för utsättning av arter och skötsel av fiskbestånd

Tidigare: Delmål 4. Senast år 2005 skall utsättning av djur och växter som lever i vattnet ske på sådant sätt att biologisk mångfald inte påverkas negativt.

Delmål 5. Senast år 2005 skall åtgärdsprogram finnas och ha inletts för de hotade arter och fiskstammar som har behov av riktade åtgärder.

Rådets förslag: Till 2015 ska utsättning och hantering av fisk och andra organismer samt fiske ske så att biologisk mångfald inte påverkas negativt.

Förvaltningens bedömning: Nuvarande delmål bedöms vara uppnådda även om problemen med utsättning av arter inte har upphört helt. Preciseringen till rådets förslag till nytt mål är huvudsakligen fokuserat på fisk. Utsättning av främmande växter, t.ex. vattenpest, kan ge problem för rekreation och båttrafik. Vi menar att det fortfarande finns behov av att begränsa spridning av växtarter som är skadliga och att informera handel och allmänhet om vilka effekter utplantering eller oavsiktlig spridning kan få.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 9 – GRUNDVATTEN AV GOD KVALITET

Övergripande synpunkter

Rådet bedömer att miljökvalitetsmålet är möjligt att nå till 2020 om ytterligare åtgärder sätts in. Samtidigt står att verk samma åtgärder krävs för att nå målet, det krävs också verk samma åtgärder inom andra miljökvalitetsmål, bl.a. Ingen övergödning, Bara naturlig försurning och Giftfri miljö, som alla är svåra att nå, och att en del föroreningar och påverkan på grundvattennivåer i det närmaste är omöjliga eller mycket kostsamma att

åtgärda. Alla de tre tidigare delmålen bedöms vara mycket svåra att nå inom tidigare tidsram.

Förvaltningen menar att den sammanlagda bedömningen istället borde bli att målet är svårt att nå, inte minst med tanke på att kunskapsluckorna om grundvattnets kvalitet vad gäller föroreningar är så stora. Liksom tidigare har delmålsbeskrivningarna i huvudsak fokus på grundvattenkvalitet för grundvattenförsörjning medan effekter av dålig grundvattenkvalitet på livsmiljön för växter och djur i sjöar och vattendrag ingen stans finns med. Komplettering skulle vara önskvärd.

Delmål för skydd av grundvatten

Tidigare: Delmål 1. Grundvattenförande geologiska formationer av vikt för nuvarande och framtida vattenförsörjning ska senast år 2015 ha ett långsiktigt skydd mot exploatering som begränsar användningen av vattnet.

Rådets förslag: Grundvattenförande geologiska formationer av vikt för nuvarande och framtida vattenförsörjning ska senast år 2015 ha ett långsiktigt skydd mot exploatering som begränsar användningen av vattnet.

Förvaltningens bedömning: Ändringen är motiverad. Ett tillägg skulle kunna göras, om att grundvatten ska skyddas så att kvaliteten på utströmmande grundvatten inte försämras.

Delmål för grundvattennivåer

Tidigare: Delmål 2. Senast år 2010 ska användningen av mark och vatten inte medföra sådana ändringar av grundvattennivåer som ger negativa konsekvenser för vattenförsörjningen, markstabiliteten eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem.

Rådets förslag: Senast år 2015 ska användningen av mark och vatten inte medföra sådana ändringar av grundvattennivåer som ger negativa konsekvenser för vattenförsörjningen, markstabiliteten eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem.

Förvaltningens bedömning: Vi delar uppfattningen att detta är ett område där arbetet behöver förstärkas. I preciseringen av delmålet anges bland annat att anläggningar under mark, borrhning för vatten- och energiutvinning eller hårdgörning av mark inte leder till grundvattenförändringar som orsakar skada. Förvaltningen delar uppfattningen att större hänsyn bör tas till grundvattnet i samband med bland annat planering av bebyggelse, hårdgörande av mark och vid tillståndsgivning för borrhning av olika typer av brunnar. Mot bakgrund av utvärderingen av tidigare delmål, framgår att underlag saknas när det gäller att bedöma i vilken utsträckning växt- och djurliv påverkas av förändrade grundvattennivåer eller flöden, att markområden och system känsliga för förändringar i grundvattennivå och grundvattenflöde behöver identifieras och att känsliga områden i större utsträckning bör föras in i översikts- och detaljplaner.

Delmål för rent dricksvatten – grundvatten

Tidigare: Delmål 3. Senast år 2010 ska alla vattenförekomster som används för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 m³ per dygn i genomsnitt eller betjänar fler än 50 personer uppfylla gällande svenska normer för dricksvatten av god kvalitet med avseende på föroreningar orsakade av mänsklig verksamhet.

Rådets förslag: Senast år 2020 ska alla vattenförekomster som används för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 m³ per dygn i genomsnitt eller betjänar fler än 50 personer uppfylla gällande svenska normer för dricksvatten av god kvalitet med avseende på föroreningar orsakade av mänsklig verksamhet.

Förvaltningens bedömning: Måläret avviker från övriga delmål. Som skäl till detta anges att mark- och grundvattensystemet är trögt med avseende på föroreningar och att måluppfyllelsen är beroende av att åtgärder vidtas inom flera andra målområden. Grundvatten som idag används för uttag av dricksvatten bör ha fullgott skydd inom kort. Delmålet följer gällande lagstiftning. Det kan vara svårt för kontrollerande myndigheter (kommuner), dock ej i Stockholms stad, att följa upp delmålet inom tidsramen.

Rådets förslag till nytt delmål för enskild vattenförsörjning

Rådets förslag: Senast år 2020 ska dricksvattnet vid enskild vattenförsörjning uppfylla gällande svenska riktlinjer.

Förvaltningens bedömning: Vi instämmer i förslaget, dock är det viktigt att kraven på den enskildes vattenförsörjning motsvarar bedömd risk vid eventuell skada/olycka. Senast år 2020 ska dricksvattnet vid enskild vattenförsörjning uppfylla gällande svenska riktlinjer. Bakgrunden till delmålet är att grundvatten som utnyttjas för enskild vattenförsörjning inte omfattas av vattendirektivet och att det blir allt vanligare att fritidshus, särskilt invid tätorter, nyttjas för permanentboende. Delmålet kan ge stöd till att kommuner inför lokala mål/krav för enskild vattenförsörjning, t.ex. för borrning av nya brunnar.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 10 – HAV, KUST, SKÄRGÅRD

Övergripande synpunkter

Två av de tidigare delmålen föreslås utgå eftersom de har uppnåtts. Delmålen om buller och andra störningar respektive utsläpp av olja och kemikalier revideras och slås ihop med delmål om sjöfartens påverkan. Två nya delmål föreslås: restaurering av kustnära livsmiljöer och brukande av kust- och skärgårdslandskapet. Delmålet om åtgärdsprogram för hotade marina arter flyttas över till miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv.

Förvaltningen delar rådets uppfattning att detta mål är svårt att nå till 2020, även om ytterligare åtgärder sätts in. Övergödningen av havet minskar inte trots att utsläppen av näringsämnen minskar och situationen för vissa fiskarter är kritisk. Många av de åtgärder som krävs för att ändra utvecklingen kräver ett utökat internationellt samarbete samt internationella överenskommelser. Det är positivt att friluftsvärden på ett tydligare sätt än tidigare framhålls i den övergripande formuleringen av miljökvalitetsmålet.

Delmål för bevarande av marina naturvärden

Tidigare: Delmål 1. Senast år 2010 skall minst 50 procent av skyddsvärda marina miljöer och minst 70 procent av kust- och skärgårdsområden med höga natur- och kulturvärden ha ett långsiktigt skydd. Senast år 2005 skall ytterligare fem, och senast 2010 därutöver ytterligare fjorton, marina områden vara skyddade som naturreservat och tillsammans utgöra ett representativt nätverk av marina naturtyper. Därutöver skall ett område med permanent fiskeförbud inrättas till 2006, för utvärdering till 2010 samt ytterligare tre områden med permanent fiskeförbud (kustnära och utsjöområden) inrättas till 2010 i vardera Östersjön och Västerhavet för utvärdering till 2015.

Rådets förslag: Senast år 2015 ska ett representativt nätverk av skyddsvärda marina områden omfattande minst 15 % av Sveriges marina area finnas och bevaras.

Förvaltningens bedömning: Delmålet har kortats väsentligt och fokuserar nu tydligare på åtgärder för att bevara marina områden. Förvaltningen ser positivt på förslaget att skyddet samordnas med skydd av områden för rekreation, friluftsliv och marinarkeologiska värden. Det kan stärka intresset och kunskapen kring marina värden.

Delmål för sjöfartens påverkan

Tidigare: Delmål 6. Buller och andra störningar från båttrafik skall vara försumbar inom särskilt känsliga och utpekade skärgårds- och kustområden senast år 2010.

Delmål 7. Genom skärpt lagstiftning och ökad övervakning skall utsläppen av olja och kemikalier från fartyg minimeras och vara försumbara senast år 2010.

Rådets förslag: År 2015 bedrivs sjöfarten så att spridningen av främmande arter förhindras, avfallet tas om hand, utsläpp av olja eller andra skadliga ämnen inte sker och inom känsliga kust- och skärgårdsområden råder låg bullernivå.

Förvaltningens bedömning: I preciseringen av delmålet anges att antalet soptunnor, toaletter och mottagningsanläggningar för avfall i skärgården ska öka och motsvara behovet. I begreppet avfall ingår toalettavfall och gråvatten som ökar tillskottet av näringsämnen i havsmiljön. Det är också ett estetiskt och sanitärt problem. Förvaltningen menar att arbetet med att minimera avloppsutsläpp från fritidsbåtar genom att förbättra möjligheten att lämna avloppsvatten i land (fler tömningsstationer) och genom informationskampanjer bör påskyndas. Ansvaret för genomförande av dessa åtgärder bör

också preciseras! Enligt Östersjöstrategin (HELCOM) skulle ett totalförbud mot utsläpp av avloppsvatten i Östersjön ha införts redan under 2005.

Rådets förslag till nytt delmål för restaurering av kustnära livsmiljöer

Rådets förslag: Senast år 2020 ska förutsättningarna genom restaureringsåtgärder vara goda för hög biologisk mångfald och naturlig rekrytering av fisk i grunda kustnära miljöer.

Förvaltningens bedömning: Förslaget är motiverat. Det är bra att behovet av skydd och restaurering av grunda vikar uppmärksammas. Störningar kan bland annat bestå av kajanläggningar, muddringar, och aktiviteter i samband med samhällsutbyggnad. Tillräcklig hänsyn har inte tidigare tagits till av känsliga kustmiljöer.

Rådets förslag till nytt delmål för brukande av kust- och skärgårdslandskap

Rådets förslag: Senast år 2015 ska kust- och skärgårdslandskapets natur-, kultur-, och friluftsvärde bevaras och utvecklas genom ett hållbart brukande.

Förvaltningens bedömning: I preciseringen anges att kust- och skärgårdslandskapet ska vara tillgängligt för friluftsliv och rekreation. Trenden är att strandnära byggande har ökat under senare år. Förvaltningen förutsätter att förslaget och den reviderade strandskyddslagen inte står i motsats till varandra.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 11 – MYLLRANDE VÅTMARKER

Övergripande synpunkter

Rådet anser att miljö kvalitetsmålet nås år 2020, förutsatt att fler åtgärder sätts in. I preciseringarna anges en bred ansats, från bevarande av natur- och kulturhistoriska värden, till värnande av våtmarkernas värde för friluftslivet.

Med tanke på att många naturvårdsåtgärder genomförts just i syfte att återskapa våtmarksmiljöer, instämmer förvaltningen med att det onekligen ser ljust ut när det gäller detta miljömål. Miljö kvalitetsmålet har relevans för staden och även i tätorterna bedöms våtmarker komma att bli verktyg för att mildra effekterna, på t.ex. sjöar och vattendrag, av klimatförändringar. Målet återspeglas i delmål i stadens miljöprogram.

Miljöförvaltningen instämmer i att tätortsnära våtmarker har ett viktigt pedagogiskt värde, vid sidan av deras ekologiska funktioner. De har även ett upplevelsemässigt värde, inte minst har förvaltningen erfarit detta under årets groddjursinventering, då inventeringsarbetet ute i fält har varit oväntat publikdragande. Av stadens mark- och vattenområden utgör ca 1 % våtmarker, varav flera ligger inom naturreservat och Nationalstadsparken. Under 1990-talet konstaterades det att flera våtmarker, ofta reproduktionsområden för groddjur, hade försvunnit. Genom Miljömiljarden och andra

åtgärder har staden under de senaste åren restaurerat eller anlagt ett drygt tjugotal våtmarker, varav flera småvatten.

Rådets förslag till nytt delmål för hänsyn till våtmarker

Rådets förslag: Senast år 2015 ska värdefulla våtmarkers natur- och kulturmiljövärden inte påverkas negativt av mänskliga aktiviteter.

Förvaltningens bedömning: Förslaget är motiverat och har hög relevans för tätortskommuner. Våtmarker, liksom flera av de arter som är knutna till dessa, hör till de naturtyper som i sig är känsliga för fysiska förändringar i omkringliggande områden, vilka riskerar påverka hydrologin i och kring våtmarken. Flera våtmarkslevande arter är känsliga för fragmentering i omkringliggande landskap.

Rådets förslag till nytt delmål för bevarande av våtmarker

Rådets förslag: Till år 2015 ska natur- och kulturmiljön i särskilt värdefulla våtmarker bevaras.

Förvaltningens bedömning: Förslaget är motiverat. Delmålet anger en koppling till art- och habitatdirektiven samt Natura 2000. Det är viktigt att statens vägledning för tolkning av artskyddsförordningens bestämmelser även kommuniceras till kommunerna. Förvaltningens bedömning är att på många platser saknas kännedom om var alla mindre våtmarker, t.ex. småvatten, med höga värden finns samt vilken bevarandestatus dessa har.

Delmål för våtmarker i odlingslandskapet

Tidigare: I odlingslandskapet ska minst 12 000 ha våtmarker och småvatten anläggas eller återställas fram till år 2010.

Rådets förslag: I odlingslandskapet ska minst 5000 ha våtmarker anläggas eller restaureras till 2015.

Förvaltningens bedömning: Rådet anser att förslag till delmål innebär bibehållen ambitionsnivå (1 100 ha/år). Miljöförvaltningen instämmer med att arbetet med att anlägga våtmarker bör fortsätta längre än vad tidigare mål anger. Det är troligtvis angeläget att även efter föreslaget målår arbeta vidare med våtmarker eftersom denna typ av naturmiljö erbjuder flera ekosystemtjänster. I flera studier av förväntade effekter av ett förändrat klimat framkommer att våtmarker kan komma att bli viktiga verktyg för att mildra effekterna av klimatförändringar. I remissen lyfts att metoder för att följa upp åtgärder behöver utvecklas. Behovet har uppmärksammats av Miljöförvaltningen som i samverkan med Exploateringskontoret i år följer upp groddjuren i det nyligen restaurerade Skogvaktarkärret och nyanlagda Hästa damm.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 12 – LEVANDE SKOGAR

Övergripande synpunkter

Naturtypsmålet är främst riktat mot produktiv skogsmark. Inom kommungränsen bedrivs inget skogsbruk, varvid remissen inte direkt inverkar på mark som förvaltningen administrerar. På stadens skogsägor utanför kommungränsen bedrivs däremot skogsbruk vilket är stadens fastighetsförvaltnings ansvarsområde.

Förvaltningens svar består främst av synpunkter utifrån stadens miljömål om hållbar användning av mark och vatten samt utifrån stadens arbete med skyddad natur. Staden har idag skyddat 2 271 ha naturmark med höga naturvärden. P.g.a. avsaknaden av skogsbruk, och istället stort lövinslag och förekomst av gamla, grova träd samt död ved, finner man här skogsanknutna arter som blir allt mer undanträngda i produktions-skogarna. Skyddet av skog i Stockholms friluftsområden bidrar därmed till det nationella arbetet att uppnå målet om Levande skogar till kommande generationer.

Delmål för långsiktigt skydd av skogsmark

Tidigare: Delmål 1. Ytterligare 900 000 ha skyddsvärd skogsmark skall undantas från skogsproduktion till år 2010.

Rådets förslag: Arealen skyddsvärd produktiv skogsmark undantagen från skogsbruk ska 2020 uppgå till 1 600 000ha formellt skydd och 1 000 000 ha frivilligt bevarande.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen delar rådets uppfattning att det inte är realistiskt att nå delmålet till 2010. Vi anser dock att det under nästa målperiod är viktigt att sätta fokus på att långsiktigt skydda, via 7 kap miljöbalken, de mest värdefulla skogsmarkerna, vilket förvaltningen också nyligen framfört i utlåtande om Statskontorets utredning av delmålet. Frivillig avsättning är ett viktigt instrument för att uppnå att värdefull skog bevaras. Det bör vara verkningsfullt med en återkommande stimulans till skogsägarna för att öka intresset för att avsätta skog och långsiktigt behålla avsättningen.

Delmål för förstärkt biologisk mångfald

Tidigare: Delmål 2. Mängden död ved, arealen äldre lövrik skog och gammal skog ska bevaras och förstärkas. Mängden hård död ved ska öka med minst 40 % i hela landet och avsevärt mer i områden där den biologiska mångfalden är särskilt hotad. Arealen äldre lövrik skog skall öka med minst 10 %. Arealen gammal skog skall öka med minst 5 % . Arealen mark föryngrad med lövskog ska öka.

Rådets förslag: Biologiskt värdefulla strukturer på produktiv skogsmark: För att förstärka och bevara biologiskt värdefulla strukturer ska till år 2020 volymen hård död ved öka med minst 30 miljoner m³ i hela landet. Till samma tid ska arealen yngre och medelålders lövrik skog minst bibehållas och arealen äldre lövrik skog öka minst 10 %.

Förvaltningens bedömning: Målformuleringen i förslaget skulle kunna förtydligas när det gäller behovet av en mer jämn fördelning av värdefulla strukturer i skogslandskapet. En målformulering som tydligare anger varje skogsägares ansvar att beakta delmålet, skulle troligtvis utjämna de regionala skillnaderna. Att få till stånd en större ökning av mängden död ved och inslag av lövträd i norra Sverige är önskvärt ur ett artperspektiv. Statens Lantbruksuniversitet har i en studie från år 2007, där Stockholm har ingått, inventerat tätortsnära skog i 100 städer med >10 000 invånare. Resultatet visade på att de stadsnära skogarna och stadskanten uppvisar en större mängd död ved än vad som finns generellt i de svenska skogarna. Stadens friluftsområden och villaområden är ofta variationsrika, med fler äldre grova träd, större lövinslag och mer död ved än den brukade landsbygdsskogen. Detta gör att de tätortsnära skogarna, vid sidan om sina rekreativa värden, också har höga naturvärden.

Rådets förslag till nya delmål för skötsel respektive biologiska strukturer

Rådets förslag: Under perioden 2011-2020 ska den skogsmark som behöver skötsel inom formellt skyddade områden och frivilligt bevarade områden ges erforderlig skötsel.

Förvaltningens bedömning: Förslaget är motiverat. Skötselåtgärder är ofta nödvändiga för att öka eller bevara t.ex. lövinslaget i barrskog. Till stadens beslut om naturreservat följer ändamålsenliga skötselplaner direkt kopplade till målet med reservatet, t.ex. att bevara rekreations- och naturvärden.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 13 – ETT RIKT ODLINGSLANDSKAP

Övergripande synpunkter

Rådets bedömning är att miljö kvalitetsmålet kan nås till år 2020. Förvaltningen anser att följande förslag till delmål har relevans för staden:

Delmål 1, om bevarande av ängs- och hagmarker.

Rådets förslag till nytt delmål, om åkerlandskapet

Rådets förslag till nytt delmål, om byggnader och bebyggelsemiljöer.

Delmålen om ängs- och hagmarker och åkerlandskapet återfinns i ”aggregerad” form i stadens miljöprogram. I Stockholms stad finns rester av tidigare odlingslandskap som sträckte sig ut mot omkringliggande landsbygd. Hästa gård, med ekologisk odling på Järvafältet, är kommunens enda levande jordbruk. I stadens kvarvarande ängs- och hagmarker och småbiotoper, t.ex. jätteeckar och torrbackar, lever fortfarande växter och djur som är hävdberoende och ovanliga i landet i övrigt. Dessa miljöer och naturelement har dessutom ofta höga friluft- och kulturhistoriska värden.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 15 – GOD BEBYGGD MILJÖ

Övergripande synpunkter

Rådet uppskattar att målet, även om de åtgärder som föreslås genomförs, kan nås först år 2050. Skälen är flera, bl.a. att flera problem har lång livslängd och tar tid att åtgärda, t.ex. lokalisering av trafikallstrande verksamheter.

Förvaltningen anser att miljö kvalitetsmålet är omfattande och det är många miljöområden som berörs. Det är svårt att göra en bedömning av vad som är en rimlig tidpunkt för målet. Detta mål bör i år ha en särskild aktualitet för Stockholms stad, som för närvarande arbetar med att revidera stadens översiktsplan.

Rådet föreslår att utformningen av ett nytt delmål om miljöanpassat byggande utreds. I en sådan eventuell utredning anser förvaltningen att det olämpligt att särskilja miljöanpassat byggande från normal bebyggelseproduktion. Under de senaste 10-15 åren har det varit nödvändigt att lyfta fram och visa att det går att bygga betydligt mer miljöanpassat än standard. Byggbranschen har i stora delar övertagit initiativet och miljöanpassat byggande är ingen nyhet eller främmande fråga för någon byggherre. Nya delmål kan behövas för renovering, en åtgärd som förväntas utgöra en betydande andel av byggproduktionen under de närmaste 5-20 åren (miljonprogramområden).

Delmål för planeringsunderlag

Tidigare: Senast år 2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för . . . // . . . (bl.a. hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden skall bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö- som friluftssändamål, samt hur andelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas.)

Rådets förslag: Senast år 2015 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för en miljöanpassad och hälsosam bebyggelsestruktur. (Följt av preciseringar, motsvarande tidigare, kompletterade för att säkra vattenförsörjningen och avloppshanteringen, samt strategier för hantering av översvämningar, ras och skred, såsom risker förknippade med klimatförändringar.

Förvaltningens bedömning: Kompletteringarna är motiverade. Förvaltningen instämmer med att förekomsten av program och strategier inte garanterar att fysisk planering och samhällsbyggande grundas på dessa, men att processerna kring att ta fram dessa styrdokument kan gynna samverkan mellan ansvariga aktörer när det gäller åtgärder i miljöarbetet. Vi vill framhålla vikten av att i de kommuner där planeringsunderlag redan finns, får inte miljöarbetet avstanna utan nästa steg för att implementera och genomföra vad underlagen anger, måste tas.

Delmål om buller

Tidigare: Antalet människor som utsätts för bullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder ska ha minskat med 5 % till år 2010 jämfört med år 1998.

Rådets förslag: Trafikbullernivåerna utomhus vid bostadsmiljöer ska till år 2020 minskat med 5 dBA jämfört med 1998, främst genom minskat källbuller. Inriktningen ska vara effektivaste reduktion av störningar och att de mest bullerutsatta människorna och bostadsmiljöerna prioriteras samt att riktvärdena inomhus i bostadsrum uppnås.

Förvaltningens bedömning: Förvaltningen ser positivt på att bullerproblematiken lyfts fram som ett viktigt åtgärdsområde, bl.a. konstateras att buller är ett av de områden som står längst ifrån långsiktig måluppfyllelse.

Tidigare delmål om buller hade stora brister som väsentligt förbättras med det nya förslaget till delmål. För att nå framgång i arbetet med att begränsa bullret krävs en samlad strategi och ett bredare angreppssätt t.ex. genom införande av det av rådet föreslagna nationella kunskapscentrat för bullerfrågor. Konkret innebär en sådan strategi både åtgärder vid källan och riktade skyddsåtgärder, både insatser lokalt, nationellt och internationellt och att bullerfrågorna beaktas i andra sammanhang såsom trafikplanering, bebyggelseplanering, trafiksäkerhet osv.

Ett av de bristområden där det idag finns stora kunskapsluckor är utveckling av samhällsekonomiska värderingar för buller. Något som särskilt kommuner kan ha stor nytta av. Berörda myndigheter bör ges i uppdrag att utveckla och uppdatera de värderingar som finns. (Befintliga värderingar är gamla och bygger på ett alltför begränsat underlag samt tar inte med alla faktorer såsom hälsoaspekter i bedömningen.)

Delmål för god inomhusmiljö

Tidigare: År 2020 ska byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt. Därför ska det säkerställas att

- samtliga byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid senast år 2015 har en dokumenterat fungerande ventilation,
- radonhalten i alla skolor och förskolor år 2010 är lägre än 200 Bq/m³ luft,
- radonhalten i alla bostäder år 2020 är lägre än 200 Bq/m³ luft.

Förvaltningens bedömning: Om *dokumenterat fungerande ventilation* likställs med godkänd OVK (obligatorisk ventilationskontroll) anser förvaltningen att den kan förbättras och på så sätt utgöra ett bättre underlag för tillsynen på inomhusmiljö. Detta exempelvis genom skärpta krav på ventilationsrengöring och ökat fokus på halter av partiklar och andra föroreningar i ventilationsluften. Förvaltningen bedömer att delmålet för skolor/förskolor kan uppnås inom tiden, men att alla åtgärder inte kommer hinna verifieras med en mätning. Därför kan det ta ytterligare några år att uppnå delmålet.

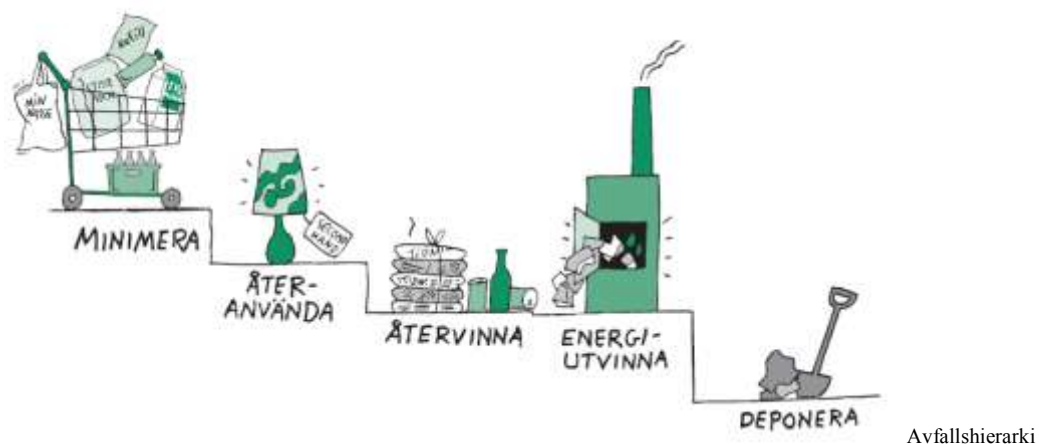
Vidare bedömer förvaltningen att det kommer att krävas stora informationsinsatser till enskilda småhusägare för att klara radonhaltsmålet i alla bostäder till 2020.

Delmål om avfall

Tidigare: Den totala mängden genererat avfall skall inte öka och den resurs som avfall utgör skall tas till vara i så hög grad som möjligt samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras. (Följt av flera preciseringar.)

Rådets förslag: År 2015 tas resurserna i avfallet till vara i så hög grad som möjligt, samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras. Avfallshanteringen är effektiv för samhället och enkel för konsumenterna. (Följt av flera preciseringar.)

Förvaltningens bedömning: Delmålet precisering om att minska avfalls mängderna till år 2015, är i enlighet med EU:s avfallshierarki (illustration nedan). Innehållet i ”soppåsen” består till ca 40 % av matavfall och ca 25 % av förpackningar och tidningar m.m., enligt renhållningsordningen för Stockholms kommun (2008-2012).

Stockholms stads riktlinjer för ”Projektera och bygg för god avfallshantering” är i linje med rådets förslag om bl.a. att insamlingen ska vara tillgänglig och säker för hushållen vilket leder till nöjda kunder. Förvaltningen är tveksam till om 90 % nöjda kunder är realistisk i storstadsmiljö. Förvaltningen ställer sig positiv till att ett mål om att minska nedskräpning med 50 % till år 2015, jämfört med 2008, har preciserats.

Vidare föreslår rådet att matavfallet ska återvinnas till minst 35 % senast år 2015 och tas omhand så att växtnäringen utnyttjas. Miljöförvaltningen välkomnar tydligheten i förslaget och att målet flyttas fram vilket möjliggör för Stockholms stad att arbeta mer långsiktigt för att hitta en lösning för insamling och behandling av matavfallet.

SYNPUNKTER PÅ MÅL 16 – ETT RIKT VÄXT OCH DJURLIV

Övergripande synpunkter

Rådet konstaterar att förlusten av biologisk mångfald fortsätter och bedömer att nyttjandet av biologiska resurser inte är hållbart. Slutsatsen är att målet är mycket svårt eller inte möjligt att nå till år 2020, även om ytterligare åtgärder sätts in. Mycket arbete pågår på internationell nivå för att följa tillståndet och förändringar.

Förvaltningen instämmer i bedömningen av situationen, även om den ställvis förbättrats. I flera miljöer – rådet nämner t.ex. urbana miljöer – har situationen försämrats för fler arter än det antal arter som situationen har förbättrats för. Negativa effekter på växt- och djurlivet kan ta tid att upptäcka och många förändringar, t.ex. på flyttfågelpopulationer, kan bero på såväl lokala som globala källor. Väsentliga kunskapsbrister finns kring begrepp, gränsvärden och metoder för att följa upp ekologiska funktioner, processer, arters resurskrav, m.m. Förvaltningen anser att det landskapsekologiska angreppssättet genomgående är ett viktigt instrument för bevarande- och åtgärdsarbete. Det är av största vikt att nya kunskaper sprids, såväl inom forskarvärlden som till alla berörda aktörer.

Långsiktig miljöövervakning är fortfarande ett relativt outvecklat område när det gäller biologisk mångfald på lokal nivå. Förvaltningen vill därför föreslå en statlig satsning på att informera/utbilda kommunala tjänstemän i de utgångspunkter och metoder som man på regional och nationell nivå arbetar med. Det kan underlätta och effektivisera samverkan kring och utbyte av miljödata.

Förvaltningen instämmer i att det är angeläget att den lokala naturvårdssatsningen (LONA) görs till en fortlöpande åtgärd, samt vill poängtera att LONA även gäller projekt med forskare och t.ex. kommuner. Det är viktigt att vetenskapsvärlden uppmuntras till en användarinriktad ”approach”, för effektiva planerings- och uppföljningsverktyg även i de kommunala verksamheterna.

I Stockholms stad uppmärksammas situationen för den biologiska mångfalden genom stadens miljöprogram, med mål för bevarande av värdefulla mark- och vattenområden och kompensationsåtgärder. Staden ska verka för att t.ex. genom ekologiskt inriktad skötsel värna den biologiska mångfalden. De nyligen genomförda satsningarna på åtgärder för att gynna groddjur och andra arter knutna till våtmarker, har troligtvis redan berikat stadens biologiska mångfald. Uppföljningsarbete pågår.

Delmål för hejdad förlust av biologisk mångfald

Tidigare: Delmål 1. Senast år 2010 ska förlusten av biologisk mångfald inom Sverige vara hejdad.

Rådets förslag: Rådet föreslår ingen ändring av målet trots att det bedöms vara osannolikt att nå, även om nya styrmedel och åtgärder sätts in.

Förvaltningens bedömning: Det är rimligt att låta delmålet stå kvar. Vi instämmer med att det bör utvärderas år 2012. Förlusten av biologisk mångfald är både ett nationellt och globalt problem och delmålet är ett internationellt åtagande som är införlivat i målstrukturen. Enligt rådet kommer mycket internationell uppmärksamhet att vara riktad mot ”2010-målet” under Sveriges EU-ordförandeskap år 2009.

Delmål för minskad andel hotade arter

Tidigare: Delmål 2. År 2015 skall bevarandestatusen för hotade arter i landet ha förbättrats så att andelen bedömda arter som klassificeras som hotade har minskat med minst 30 procent jämfört med år 2000, och utan att andelen försvunna arter har ökat.

Rådets förslag: Rådet föreslår ingen ändring av målet.

Förvaltningens bedömning: Delmålet behövs. En viktig förutsättning för att nå delmålet är att åtgärdsprogrammen för hotade arter kommuniceras brett till lokal nivå, t.ex. till kommuner och andra markägare med stor rådighet över mark och vatten.

Delmål för hållbart nyttjande

Tidigare: Delmål 3. Senast år 2007 skall det finnas metoder för att följa upp att biologisk mångfald och biologiska resurser såväl på land som i vatten nyttjas på ett hållbart sätt. Senast år 2010 skall biologisk mångfald och biologiska resurser såväl på land som i vatten nyttjas på ett hållbart sätt så att biologisk mångfald upprätthålls på landskapsnivå.

Rådets förslag: Senast år 2015 ska biologisk mångfald och biologiska resurser nyttjas på ett hållbart sätt så att arter och ekosystem bevaras och återställs på landskapsnivå.

Förvaltningens bedömning: Det är bra att förslaget har kortats så att det fokuserar på önskvärd kvalitet. Målet bedöms vara svårt att nå. Kunskapsbrister finns kring vad begreppet hållbart nyttjande i praktiken innebär. Rådet framhåller att målet inte är ett etappmål eftersom hållbart nyttjande återfinns i Konventionen om biologisk mångfald.

Rådets förslag till nytt delmål för tätortsnära natur

Rådets förslag: Senast år 2015 har befolkningen tillgång till natur med höga friluft-, kulturmiljö- och naturvärden i och nära städer och tätorter.

Förvaltningens bedömning: I forskarvärlden tycks samstämmighet råda kring naturens positiva effekt på hälsa och mentala utveckling. Delmålet är därför en bra komplettering till hela delmålsstrukturen och utgör en kontaktyta gentemot andra sektorsområden, t.ex. folkhälsa.

Delmålet bidrar till biologisk mångfald i tätort och rådet konstaterar att 14 % av de hotade arterna finns i urbana miljöer. I remissen framkommer att tätortsnära natur är ett politiskt prioriterat sakområde. Stockholms miljöprogramms delmål 4.3, om att stockholmarna ska god tillgång till variationsrika mark- och vattenområden, kan sägas vara ett lokalt svar på

detta nationella delmål. Förslaget om att ett *system för uppföljning* av den tätortsnära naturens värden och befolkningens tillgång till denna bör tas fram, är ett mycket bra förslag. Här finns kunskapsbrister och förvaltningen har under de senaste åren arbetat med att utveckla uppföljningsunderlag och metoder i detta syfte och medverkar gärna i någon form av referensgrupp kring detta.

ÖVRIGT

Följande handläggare har deltagit i ärendets beredning:

Övergripande	Anna Skoglund, Verksamhetsstöd Tage Jonson, Miljöövervakningen Ulf Mohlander, Miljöövervakningen
Mål 1. Begränsad klimatpåverkan	Charlotte Hedvik, Plan och miljö
Mål 2. Frisk luft	Tage Jonson, Miljöövervakningen
Mål 3. Bara naturlig försurning	Tage Jonson, Miljöövervakningen
Mål 4. Giftfri miljö	Arne Jonsson, Miljöövervakningen
Mål 5. Skyddande ozonskikt	Jeanette Hagberg, Hälsoskydd
Mål 6. Säker strålmiljö	Jeanette Hagberg, Hälsoskydd Magnus Lindquist, Plan och miljö Pia Winbladh-Högfors, Hälsoskydd
Mål 7. Ingen övergödning	Anja Arnerdal, Miljöövervakningen
Mål 8. Levande sjöar och vattendrag	Stina Thörnelöf, Miljöövervakningen
Mål 9. Grundvatten av god kvalitet	Stina Thörnelöf, Miljöövervakningen Tonie Wickman, Miljöövervakningen
Mål 10. Hav i balans samt levande kust och skärgård	Stina Thörnelöf, Miljöövervakningen
Mål 11. Myllrande våtmarker	Susann Östergård, Miljöövervakningen
Mål 12. Levande skogar	Helene Nilsson, Plan och miljö
Mål 13. Ett rikt odlingslandskap	Susann Östergård, Miljöövervakningen
Mål 15. God bebyggd miljö	Camilla Zetterberg, Hälsoskydd Eva-Britt Andersson, Hälsoskydd Magnus Lindquist, Plan och miljö Susann Östergård, Miljöövervakningen
Mål 16. Ett rikt växt- och djurliv	Susann Östergård, Miljöövervakningen

Bilagor

Bilaga 1 Miljömålsrådets skrift ”Miljömålen i korthet . . . och en sammanfattning av Miljömålsrådets utvärdering 2008”]